

*Верховцова О.М.
старший викладач, кафедри іноземних мов
ІМВ НАУ, м. Київ, Україна
м. Київ*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

На відміну від загальної лексики, спеціальна лексика не має загального використання і зрозуміла лише тим, хто задіяний у певній професійній сфері, оскільки вона належить не загальній мові як засобу комунікації, а окремим підмовам, і необхідна для оволодіння професійними знаннями. [5].

Юридична термінологія широко використовується не тільки в професійному середовищі, але і в інших сферах мовної комунікації, тому існує великий попит на вивчення мови права для спеціальних цілей. Вона є унікальним об'єктом дослідження, так як характеризується великою різноманітністю сфер застосування в порівнянні з іншими терміносистемами.

Питання, до якої правової сім'ї належить сучасна правова система України, не має єдиної відповіді. Українське право, правозастосування та правова наука постійно зазнавали суттєвого впливу з боку французької та німецької правових шкіл. Тому тут виявляється певна правова схожість з романо-германським правом. В правовій системі України найчастіше діють правові поняття, а не норми права; тут право є засобом у руках держави для створення нового економічного порядку; приватне право значною мірою поглинається публічним правом; зберігається тверда залежність права від політики й економіки; відсутнє самостійне комерційне право.

Правова система Франції належить до романо-германської правової сім'ї, а точніше – до її романської групи. Її основними ознаками є усталений зв'язок з римським правом, домінуюча роль закону в системі джерел права, кодифікований характер, поділ на власне цивільне право та особливу частину приватного права, Поділ на приватне і публічне право.

Проводити порівняльне дослідження систем юридичних термінів і понять в українській і французькій мовах досить складно, так як зіставляються не так

самі терміни, скільки різні правові системи. Словникова відповідність часто не дає правильного уявлення про лексичні одиниці, оскільки за аналогічними термінами в двох мовах стоять різні поняття чи різний обсяг значення близьких за змістом понять. Наприклад, «agent» може перекладатися як «агент», проте функції цих фігур в системах французького та українського права не збігаються, і французи, почувши слово «agent», уявляють собі щось інше в порівнянні з тим, що вкладає в слово «агент» україномовний носій мови. У зв'язку з цим, на вашу думку, існує нагальна потреба проводити не просто порівняльний аналіз окремих термінів і описувати способи їх перекладу з французької мови українською або з української мови французькою, а провести комплексне дослідження термінологічних систем по окремих галузях права.

Наведемо кілька характерних прикладів:

- *Garde des Sceaux*- адвокат;
- *Magistrature debout* – прокурор;
- La chambre de l'instruction de la cour d'appel*- слідча палата апеляційного суду;
- *Président de la juridiction* – голова судового закладу;
- *Personnes mises en examen* – особи, щодо яких проводиться розслідування;
- *Greffe* - канцелярія суду;
- *Arbitrage par commission mixte* - колегіальний арбітражний суд;
- *Arbitrage par juge unique* –одноосібний арбітражний суд;
- *Avocat Général*- замістник прокурора.

Вказані відмінності представляють значні труднощі для перекладу, так як практично не фіксуються двомовними словниками.

Іншим характерним прикладом специфіки французької термінологічної системи є класифікація злочинів. Всі злочини розділяються на *délits i félonies* з родовим терміном *crime*.

У відповідності зі старою класифікацією в мікрополе, представлене родовим терміном *la félonie*, входили номінанти *la trahison, i la sédition*. Термін *crime* став позначати поняття, раніше виражалися термінами *délits i félonies*. Замість термінів *délits i félonies* використовуються складені терміни, утворені на базі терміна *crime* з різними розповсюджувачами, обмеженими прийменниковими конструкціями: *crime - crime contre la réputation, crime contre la sécurité, crime contre la moralité* .

Відповідно до нової ситуації з моделлю правової культури відбувся подальший перерозподіл існуючих термінів по мікрополях. Так, злочин проти репутації включають: *diffamation (f)* (розповсюдження наклепницької інформації про іншу особу), *calomnie (f)* (брудний наклеп), *dénigrement (m)*(дискредитація). Ще один приклад: *meurtre (m)* (вбивство, злочин), *homicide (m)* (вбивство); *meurtre prémédité* (навмисне вбивство)— *assassinat(m)* (політичне вбивство); *vol (m)* (крадіжка), *cambriolage (m)* (пограбування), *larcin (m)* (дрібна крадіжка).

Деякі труднощі можуть виникати при перекладі термінологічних сполучень. Так, «*arbitrage par commission mixte*» – колегіальний арбітражний суд; «*arbitrage par juge unique*» – одноосібний арбітражний суд. У французькій мові арбітражний суд і третейський суд часто скорочено називають «арбітраж». В Україні арбітражні суди з 2001 року перейменовані на господарські.

Отже, обрані варіанти перекладу - «*tribunal d'arbitrage / arbitral*», «*jurisdiction d'arbitrage / arbitrale*» і «*arbitrage*». Дані термінологічні словосполучення, залежно від контексту, можуть виступати в якості перекладних еквівалентів українського словосполучення «арбітражний суд». Разом з тим, цікаво дізнатися, чи будуть дані варіанти перекладу аналогічні перекладному

поняттю. Чи не буде спотворена передана в перекладі юридичного тексту правова реалія, що позначається терміном «арбітражний суд». Вищий господарський суд України здійснює правосуддя у господарських справах у порядку, встановленому процесуальним законом і є однією з ланок державної судової системи, поряд із судами загальної юрисдикції. Тим часом, в усьому світі поняття «арбітраж» позначає розгляд спорів у недержавних органах, куди сторони звертаються за вирішенням спору за спеціальною на те згодою між ними. Під арбітражем у Франції розуміють більше процес, процедуру вирішення комерційних і майнових суперечок, спосіб вирішення спорів. При вивченні питання співвідношення понять арбітраж в українській та французькій правових системах ми виявили, що в системі органів державних судів Франції ні арбітражу, ні арбітражного суду немає. Таким чином, вище наведені варіанти перекладу, не відповідають реаліям французької правової системи.

Таким чином, юридичний термін можна визначити як слово (чи словосполучення), що використовується у сфері юриспруденції, є узагальненим найменуванням юридичного поняття, має точний та визначений зміст, вирізняється смисловою однозначністю, функціональною стійкістю. Термін повинен знаходитися поза експресією, тому юридичні терміни переважно стилістично нейтральні та не характеризуються експресивністю. До числа основних вимог до термінів відносяться: фіксованість змісту, точність, однозначність, незалежність від контексту, відсутність синонімів, стислість, систематичність і семантична вмотивованість.

Слова юридичного вокабуляра семантично неоднорідні в тому плані, що, крім власне юридичних термінів, це можуть бути слова загальноживаної лексики, які, в свою чергу, можуть мати юридичне значення поряд з іншими значеннями, як термінологічними, так і загальноживаними.

Детальний аналіз лексики юридичної словника показав, що до юридичної термінології можуть відноситися не тільки загальноживані слова, що мають, серед інших, термінологічні значення, а й загальноживані слова, що не мають термінологічних значень зовсім. Це слова, без яких в даній конкретній області знання повноцінна комунікація була б неможлива.

Порівняльне дослідження української та французької юридичної термінології має велике значення не тільки в теоретичному, але і в практичному плані. Це обумовлено гострою нестачею навчальних посібників і словників для юридичного перекладу. Існує нагальна потреба підготовки фахівців, здатних точно перекладати юридичні тексти різних жанрів в письмовій та усній формі. Без спеціальних підручників і словників таке завдання важко здійснене, оскільки в даний час пропонуються посібники з юридичного перекладу, що містять перекладні еквіваленти окремих термінів і термінологічних словосполучень поза зв'язком з цілісними терміносистемами.

Ми не ставили завдання ознайомитися з відмінностями між двома правовими системами, хоча без вивчення співвідношення французьких юридичних термінів з їх українськими еквівалентами якісний спеціальний переклад неможливий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина и терминологической номинации. Автореф. дисс. . докт. филол. наук. -М., 1998.-21 с.
2. Гак В.Г. Беседы о французском слове. М.: Международные отношения, 1966. - 334 с.
3. Кудрявцев П.И. Юридический словарь в двух томах. М.: Гос. изд-во юр. лит-ры, 1956.
4. Реформатский А.А. Что такое термин и терминология/А.А. Реформатский//Вопросы терминологии (материалы Всесоюзного терминологического совещания). М.: изд. АН СССР, 1961. - 230 с.

5. Теорія держави і права : навч. посіб. / [О. М. Головка, І. М. Погрібний, О. В. Волошенюк та ін.] ; за заг. ред. І. М. Погрібного ; МВС України,. – Х. : ХНУВС, 2010. – 276 с.
6. Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française par P.Robert. Paris: S.N.L., 2000. - 2171 p.